

KÍ ỨC MÙA HÈ TRONG TRUYỆN CỦA NGUYỄN NHẬT ÁNH QUA BỐN TÁC PHẨM MÙA HÈ KHÔNG TÊN, HẠ ĐỎ, MẮT BIẾC, TÔI THẤY HOA VÀNG TRÊN CỎ XANH VÀ HÀM Ý TRONG GIÁO DỤC

Trương Thị Kim Anh
Trường Đại học Đồng Nai

Tóm tắt: Bài viết tập trung tìm hiểu hình tượng kí ức mùa hè trong sáng tác của Nguyễn Nhật Ánh qua bốn tác phẩm Mùa hè không tên, Hạ đỏ, Mắt biếc và Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh. Thông qua việc khảo sát không gian, thời gian mùa hè cùng những hình ảnh thiên nhiên, sinh hoạt đời thường và thế giới tâm hồn của nhân vật, bài viết làm rõ cách nhà văn tái hiện mùa hè như một miền kí ức gắn liền với tuổi thơ và tuổi mới lớn.

Từ khóa: kí ức, mùa hè, tuổi thơ, tuổi mới lớn, làng quê, rong chơi, thiên nhiên

SUMMER MEMORIES IN NGUYEN NHAT ANH'S STORIES A STUDY OF FOUR WORK THE NAMELESS SUMMER, CRIMSON SUMMER, DREAMY EYES, I SEE YELLOW FLOWERS ON THE GREEN GRASS AND IMPLICATIONS FOR EDUCATION

Abstract: This article focuses on exploring the imagery of summer memories in the works of Nguyen Nhat Anh through four titles The nameless summer, Crimson summer, Dreamy eyes, I see yellow flowers on the green grass. By examining the spatial and temporal dimensions of summer alongside imagery of nature, daily life, and the characters' inner worlds this article elucidates how the author portrays summer as a realm of memory intertwined with childhood and adolescence.

Keywords: memories, summer, childhood, adolescence, countryside, wandering, nature

Nhận bài: 09/09/2026

Phản biện: 09/10/2026

Duyệt đăng: 12/10/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong truyện Nguyễn Nhật Ánh, mùa hè gắn với những ngày nghỉ học, rong chơi, khám phá và những rung động đầu đời. Qua hồi ức nhân vật, mùa hè trở thành không gian kí ức, lưu giữ sự hồn nhiên cùng những buồn vui, mát mát và chia xa. Sự đan xen ấy tạo nên vẻ rực rỡ mà man mác của mùa hè, khiến quá khứ luôn có khả năng trở về trong tâm tưởng người đọc.

Mùa hè không tên gợi những trải nghiệm đời thường của tuổi thơ; Hạ đỏ nổi bật với rung động tuổi mới lớn; Mắt biếc gắn hồi ức với tình yêu, chờ đợi và chia xa; còn Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh tái hiện tuổi thơ làng quê qua tình bạn, tình anh em và những tổn thương đầu đời. Bốn tác phẩm cho thấy những trải nghiệm nhỏ bé có thể trở thành kí ức bền lâu. Tìm hiểu “kí ức mùa hè” góp phần làm rõ cách nhà văn tái hiện tuổi thơ và hành trình trưởng thành, đồng thời cung cấp hướng tiếp cận phục vụ giảng dạy văn học Việt Nam sau 1975 tại Trường Đại học Đồng Nai.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Kí ức mùa hè với thế giới làng quê, thiên nhiên

Kí ức mùa hè trong truyện Nguyễn Nhật Ánh thường gắn với làng quê, những con đường, khu vườn, cánh đồng và hàng cây quen thuộc. Thiên nhiên vừa là không gian vui chơi, khám phá, vừa

lưu giữ trải nghiệm và góp phần hình thành thế giới tâm hồn nhân vật.

Trong Mùa hè không tên, kí ức được tạo nên từ cảnh vật và sinh hoạt bình dị. Qua cái nhìn giàu tưởng tượng của trẻ thơ, những không gian quen thuộc trở thành thế giới chứa đựng các cuộc chơi và bí mật riêng. Nhan đề gợi những mùa hè không nhất thiết được ghi dấu bởi sự kiện lớn lao nhưng vẫn để lại dấu ấn sâu sắc.

Ở Hạ đỏ, thiên nhiên mang sắc thái rực rỡ, giàu cảm giác, gắn với những chuyến đi và rung động tuổi mới lớn. Nắng nóng, màu sắc và âm thanh mùa hạ cộng hưởng với tâm trạng nhân vật, thể hiện sự rạo rực cùng những cảm xúc khó gọi tên.

Trong Mắt biếc, làng Đo Đo là nơi lưu giữ tuổi thơ và tình yêu của Ngạn với Hà Lan. Cảnh vật thay đổi ý nghĩa theo quá trình trưởng thành: từ không gian vui chơi thành nơi khơi dậy tình yêu, nỗi nhớ và cảm giác mát mát. Làng quê vì thế trở thành điểm neo của quá khứ, gắn với những năm tháng không thể trở lại.

Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh tái hiện làng quê giàu chất thơ, nơi trẻ nhỏ chơi đùa, tưởng tượng và khám phá. Tuy nhiên, vẻ đẹp thiên nhiên đan xen với nghèo khó, nỗi buồn gia đình và tổn thương đầu đời. Sự kết hợp này cho thấy tuổi thơ trong trẻo nhưng không hoàn toàn hạnh phúc, tạo chiều sâu và tính chân thực cho hồi ức.

Qua bốn tác phẩm, làng quê và thiên nhiên tạo thành một “bản đồ kí ức”. Cảnh vật không chỉ làm nền cho câu chuyện mà còn lưu giữ dấu vết trường thành, khơi dậy tình cảm và mở lối trở về tuổi thơ.

2.2. Kí ức mùa hè gắn liền những cuộc rong chơi

Trong truyện Nguyễn Nhật Ánh, mùa hè là miền kí ức của tự do, rong chơi và khám phá. Qua Mùa hè không tên, Hạ đỏ, Mất biếc và Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh, những cuộc chơi trong không gian làng quê trở thành dấu mốc tinh thần, lưu giữ tình bạn, rung động đầu đời và trải nghiệm trưởng thành.

Ở Mùa hè không tên, sức hấp dẫn của những cuộc rong chơi bắt nguồn từ cách trẻ nhỏ nhìn thế giới bình dị bằng trí tưởng tượng. Con đường, khu vườn hay buổi chiều quen thuộc đều có thể mở ra một cuộc phiêu lưu. Qua điểm nhìn hồi ức, những trải nghiệm thường ngày trở nên đáng nhớ bởi chúng thuộc về quãng đời không thể trở lại.

Hạ đỏ gắn những cuộc rong chơi với sức sống và rung động tuổi mới lớn. Nhân vật dần nhận ra ý nghĩa của ánh nhìn, cử chỉ và những thay đổi trong cảm xúc. Mùa hè vì thế đánh dấu bước chuyển từ sự hồn nhiên sang những băng khuâng của tình cảm đầu đời, vừa rực rỡ vừa man mác tiếc nuối.

Trong Mất biếc, không gian làng Đo Đo lưu giữ tuổi thơ và tình cảm giữa Ngạn với Hà Lan. Những nơi chốn từng gắn với vui chơi, trò chuyện trở thành điểm tựa của hồi tưởng. Sự đối lập giữa cảnh vật còn lại và tuổi thơ đã mất tạo nên sắc thái hoài niệm, khiến mỗi cuộc rong chơi mang ý nghĩa vượt ra ngoài niềm vui nhất thời.

Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh tái hiện thế giới rong chơi của Thiều, Tường và Mận với cả hồn nhiên lẫn những cảm xúc phức tạp. Tình thương đan xen cùng ganh tị, ích kỉ, sợ hãi và lỗi lầm, cho thấy tuổi thơ không phải miền hạnh phúc tuyệt đối. Những trải nghiệm ấy trở thành bài học đầu đời về yêu thương, tổn thương và trách nhiệm.

Qua bốn tác phẩm, không gian rong chơi tạo điều kiện để trẻ em tưởng tượng, khám phá và hình thành quan hệ với người khác. Nguyễn Nhật Ánh khai thác cảnh vật quen thuộc qua điểm nhìn trẻ thơ, đồng thời để kí ức trở về từ những chi tiết nhỏ như tiếng gọi bạn, màu hoa hay con đường cũ. Nhờ đó, trải nghiệm riêng của nhân vật có thể khơi dậy sự đồng cảm và đánh thức kí ức tuổi thơ của người đọc.

2.3. Kí ức mùa hè với những rung động đầu đời

Trong truyện Nguyễn Nhật Ánh, mùa hè là miền kí ức lưu giữ tuổi thơ và những rung động

đầu đời. Qua Mùa hè không tên, Hạ đỏ, Mất biếc và Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh, tình cảm nảy sinh giữa những cuộc rong chơi và không gian làng quê, đánh dấu bước chuyển từ hồn nhiên sang nhận thức về bản thân và người khác.

Ở Mùa hè không tên, những cảm xúc mới mẻ xuất hiện trong tình bạn và sinh hoạt thường ngày. Sự đề ý, ngượng ngùng, mong muốn gần gũi tạo nên nét riêng của tình cảm chưa gọi thành tên. Ý nghĩa của mùa hè vì thế nằm ở những trải nghiệm nhỏ bé nhưng khó quên.

Hạ đỏ đặt rung động tuổi mới lớn trong không gian thiên nhiên rực rỡ. Những bối rối, tự ái, ghen tuông và buồn vui được thể hiện phù hợp với lứa tuổi nhân vật. Sắc “đỏ” của mùa hạ có thể được đọc như sự cộng hưởng giữa sức sống thiên nhiên và cảm xúc đầu đời.

Trong Mất biếc, tình cảm của Ngạn dành cho Hà Lan phát triển từ sự gắn bó thời thơ ấu thành tình yêu sâu sắc. Không gian quê nhà lưu giữ sự thân thuộc, im lặng và chờ đợi, khiến hồi ức tình yêu đan xen với tiếc nuối. Quá trình trưởng thành của nhân vật vì thế gắn với việc nhận ra khoảng cách giữa mong muốn và thực tế.

Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh thể hiện rung động của Thiều trước Mận trong sự đan xen giữa tình bạn, ghen tị, lòng thương và nhu cầu được quan tâm. Những xao động ấy ảnh hưởng đến quan hệ với Tường, cho thấy tuổi thơ có cả yêu thương, ích kỉ và tổn thương. Nhân vật trưởng thành qua việc đối diện với cảm xúc và lỗi lầm của mình.

Qua bốn tác phẩm, rung động đầu đời không nhất thiết dẫn đến tình yêu trọn vẹn mà góp phần hình thành khả năng yêu thương, chờ đợi và chấp nhận mất mát. Nguyễn Nhật Ánh chú trọng sự chân thành cùng những vụng về của nhân vật, tạo nên sức gợi cảm cho kí ức tuổi mới lớn.

2.4. Hàm ý giáo dục từ kí ức mùa hè trong truyện Nguyễn Nhật Ánh

Kí ức mùa hè qua bốn tác phẩm gợi mở những vấn đề về hình thành nhân cách, bồi dưỡng tình cảm và nhận thức bản thân. Không gian làng quê, những cuộc rong chơi và rung động đầu đời tạo cơ hội để người đọc suy ngẫm về tình bạn, tình yêu, sự đồng cảm và trách nhiệm. Giá trị giáo dục được khơi gợi qua trải nghiệm, hành động và quá trình trưởng thành của nhân vật, giúp người đọc tự rút ra bài học thay vì tiếp nhận lời giáo huấn trực tiếp.

Kí ức mùa hè trong truyện Nguyễn Nhật Ánh gợi mở nhiều hàm ý giáo dục. Trước hết, không

gian làng quê trong *Mắt biếc* và *Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh* giúp người đọc cảm nhận sự gắn bó giữa con người với thiên nhiên, quê hương. Những cảnh vật bình dị lưu giữ kỉ niệm tuổi thơ, tạo cơ sở để giáo dục thái độ trân trọng môi trường sống và ý thức gìn giữ cảnh quan.

Những cuộc rong chơi trong *Mùa hè không tên* và *Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh* cho thấy ý nghĩa của vui chơi, khám phá và giao tiếp đối với quá trình trưởng thành. Qua trải nghiệm, nhân vật phát huy trí tưởng tượng, đối diện với lựa chọn, mắc lỗi và tự điều chỉnh. Từ đó, có thể gợi mở việc tôn trọng nhu cầu khám phá của trẻ, tạo hoạt động phù hợp với lứa tuổi và cân bằng học tập, giải trí với trải nghiệm trực tiếp.

Tác phẩm còn khơi dậy lòng nhân ái và khả năng thấu hiểu người khác. Quan hệ giữa Thiều và Tường cho thấy tình anh em có cả yêu thương, ganh tị, tổn thương và hối lỗi. Sự không hoàn hảo của nhân vật giúp người đọc suy ngẫm về hậu quả hành động, trách nhiệm với người thân và ý nghĩa của sự cảm thông, thay vì phân chia con người thành hoàn toàn tốt hoặc xấu.

Trong *Hạ đỏ* và *Mắt biếc*, những rung động đầu đời tạo cơ hội nhận diện cảm xúc và suy ngẫm về cách ứng xử trong tình yêu. Tình cảm của Ngạn dành cho Hà Lan cần được tiếp cận từ sự chân thành cùng giới hạn của chờ đợi, tránh xem tình yêu đơn phương là khuôn mẫu. Qua đó, người học có thể hiểu giá trị của việc tôn trọng lựa chọn của người khác, chấp nhận điều không như mong đợi và trân trọng quá khứ mà vẫn hướng đến hiện tại.

Sự đan xen giữa niềm vui, sai lầm và mất mát cũng giúp người đọc nhìn tuổi thơ một cách toàn diện. Trưởng thành không chỉ là lưu giữ kỉ niệm đẹp mà còn là học cách suy ngẫm, chấp nhận những điều không hoàn hảo và chịu trách nhiệm với bản thân.

Trong giảng dạy văn học Việt Nam sau 1975 tại Trường Đại học Đồng Nai, có thể khai thác các tác phẩm qua thảo luận tình huống, viết cảm nhận và liên hệ trải nghiệm. Những vấn đề như cách Thiều đối xử với Tường hay thái độ của Ngạn trước tình cảm dành cho Hà Lan tạo cơ hội đánh giá hành vi trên cơ sở đồng cảm và tôn trọng khác biệt. Với sinh viên ngành sư phạm, cách tiếp cận này còn giúp nhận diện quan hệ giữa giá trị thẩm mỹ và giáo dục, làm cơ sở lựa chọn nội dung và phương pháp dạy học phù hợp.

III. KẾT LUẬN

Qua *Mùa hè không tên*, *Hạ đỏ*, *Mắt biếc* và *Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh*, có thể thấy mùa hè trong truyện Nguyễn Nhật Ánh không đơn thuần là một mốc thời gian của năm mà đã trở thành một miền kí ức giàu sức gợi, nơi lưu giữ những tháng ngày tuổi thơ, tình bạn, tình thân và những rung động đầu đời trong trẻo. Mỗi tác phẩm mở ra một sắc thái riêng của mùa hè: có khi rực rỡ, sôi động, có khi dịu dàng, man mác, có khi gắn với niềm vui của những cuộc rong chơi, có khi lại phảng phất nỗi buồn của sự chia xa và trưởng thành. Nhưng dù được nhìn từ góc độ nào, mùa hè vẫn luôn gắn với những khoảnh khắc đẹp đẽ và khó quên của đời người. Điều làm nên sức hấp dẫn của những trang viết ấy chính là khả năng Nguyễn Nhật Ánh đánh thức kí ức bằng những chi tiết rất đời bình dị. Một con đường làng, một cánh đồng, tiếng ve, màu hoa, buổi chiều mùa hạ hay một ánh mắt vô tình cũng có thể trở thành chiếc chìa khóa mở ra cả một thế giới tuổi thơ. Qua đó, nhà văn không chỉ kể lại câu chuyện của những nhân vật mà còn chạm đến kí ức chung của nhiều thế hệ độc giả – kí ức về một thời đã từng hồn nhiên, từng yêu thương và từng rung động bằng tất cả sự chân thành.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Nguyễn Nhật Ánh (2024), *Mùa hè không tên*, NXB Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh.
 Nguyễn Nhật Ánh (2011), *Hạ đỏ*, NXB Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh.
 Nguyễn Nhật Ánh (2017), *Mắt biếc*, NXB Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh.
 Nguyễn Nhật Ánh (2018), *Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh*, NXB Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh.
 Phương Lưu (chủ biên) (2002), *Lí luận văn học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
 Lê Phương Liên (2012), “Nguyễn Nhật Ánh – người kể chuyện tuổi thơ”, Văn nghệ, Hà Nội.
 Lê Minh Quốc (2014), *Nguyễn Nhật Ánh – Hoàng tử bé trong thế giới tuổi thơ*, NXB Kim Đồng, Hà Nội.
 Trần Đình Sử (chủ biên) (2001), *Giáo trình Lí luận văn học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
 Trần Đình Sử (1998), *Dẫn luận thi pháp học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.